



EPÍLEG

*argumentaré la meua discreció: les vergonyes serveixen per a fer poemes,
però és desaconsellable comentar-les públicament*

Andreu Vidal

Tota poesia, tota obra d'art, parteix d'una experiència (una emoció, un pensament, una percepció, un esdeveniment...). L'experiència que origina aquest còmic de Jaume Miró i Pau Arévalo, al qual més pròpiament potser hauríem de denominar poema gràfic, és experiència d'una altra experiència, d'una experiència anterior, aliena, que alhora és també experiència d'una experiència: l'experiència a través de la qual el poeta Andreu Vidal conjura, sublima, processa, transforma i assimila un esdeveniment que el va afectar profundament. Un esdeveniment que, sens dubte, marcà un abans i un després en la seva trajectòria personal i creativa.

L'esdeveniment: el suïcidi dels seus amics Andreu Cloquell i Maria Antònia Padró, els cossos dels quals foren trobats per un pastor al bosc de Sa Coma després de dies de recerca intensa. Ell, vint-i-un anys, però ja aleshores un dels poetes, activistes culturals i intel·lectuals més prometedors de la seva generació. Ella, vint-i-quatre anys, natural de Terrassa, una jove «entusiasta, extremadament *carinyosa*, com una mena de Janis Joplin local» (en paraules d'Àngel Terrón, que Margalida Pons recull al pròleg de l'*Obra Poètica* del mateix Andreu Vidal).

Aquest esdeveniment, succeït el mes de juliol del 1979, no només és un punt d'inflexió en la trajectòria vital d'Andreu Vidal, o d'Àngel Terrón —l'altre amic de l'ànima, poeta i còmplice d'aventures poètiques i multidisciplinàries con Blanc d'Ou, La Musa Decapitada o Tafal, l'únic supervivent i la paraula del qual, activa, fecunda, de llarg i intens recorregut, encara ara, en certa manera, serva el palimpsest d'aquella memòria—, sinó que, per ventura, també s'erigeix en el signe, tràgicament profètic, del qual aguaitava tota una generació, potser la més vigorosa i desperta de la nostra història recent, la qual, després d'anys de covar tants anhels i esperances, en la clandestinitat i l'absurd d'aquell règim assassí que durà quaranta anys, i rere l'embriaguesa de llibertat, de creença en el fet que «tot està per fer i tot és possible»,¹ que havia suscitat la mort del «dictador més vell d'Europa»,² començava a adonar-se que tot plegat corria el perill d'esdevenir poca cosa més que un mal viatge lisèrgic, una ressaca monumental: «transició» en comptes de la transformació somiada, on la llibertat, tan cercada i promesa, difícilment passaria de ser la de «triar cada quatre anys el pentinat de Narcís», en paraules anticipatòries, inèdites, del mateix Cloquell, que Andreu Vidal recuperaria en un dels poemes del seu *Llibre de les Virtuts*, «De les criatures del Bosc», precisament el primer i únic que de manera explícita està dedicat a l'amic traspassat; i que és, òbviament, d'on pren el títol el poema gràfic de Miró i Arévalo.

Experiència tràgica, devastadora, que trasbalsà fins a la desintegració l'ésser del jove Andreu Vidal, l'adolescent poeta de *Xicraini*³ (àcrata, laforguia, expressionista en l'estela de Trackl i

1. Miquel Martí i Pol, «Ara mateix».

2. Joan Brossa, «Final».

3. Títol del primer llibre d'Andreu Vidal, escrit aproximadament entre els setze i els devuit anys, i publicat a través de la cooperació d'amics i companys de classe, a iniciativa del pintor Ramon Canet, aleshores professor de dibuix de Vidal.

Benn, i no exempt d'alguns trets romàntics i simbolistes heretats d'Oskar L. Milosz, Baudelaire o Rimbaud) i que el portà a endinsar-se a la *morgue*, o a l'avern —Orfeu, no debades: el protopoe-
ta— per tal de rescatar-ne els morts o, simplement, dur-hi a terme la *Necròpsia*: literalment, es-
crutar, mirar la mort, establir-hi el diàleg (la paraula, la mirada), arrabassar la paraula d'allò que
calla, d'allò que roman callat, però no per plorar-la o lamentar-se'n i, potser, amb una ambició
molt més gran i arriscada que tot just entendre-la: per viure-la, per reviure-la, per morir-la en un
gest d'absoluta/absurda empatia amb l'amic: per resignificar-se, per reconstituir-se a partir d'ella.

Com ja s'ha indicat, els primers assajos els emprèn Vidal al *Llibre de les Virtuts* amb les «De
les criatures del bosc», poema explícit, descriptiu i referencial, però també, d'una manera molt
més profunda i fonamental, al poema «Necròpsia», penúltim del llibre, que anuncia el títol del
llibre següent. En aquest poema, ambientat en un paratge òrfic («el gran salze», arbre present a
la mitologia òrfica), tot cenyint-se la màscara tràgica d'Antígona (l'heroïna tebana que desafia
la llei i la pròpia vida per tal d'honorar el germà tot tractant d'atorgar al seu cos la dignitat d'una
deguda sepultura), Vidal travessa el llindar de l'espill on habita el reflex del cos insepult del
l'amic-germà per tal de copsar-hi el mot, per copsar-s'hi ell mateix («el mot que sóc»), el mot que
diguí, que contengui, on perduri l'ofrena, el testimoni entregat, arrabassat a la carn que s'escola
com l'arena:

*Repòs ara ací, sota el gran salze, / immòbil / com el mot que sóc, damnat / a odiar el vast ordre de
les coses, / l'exacte i precís devenir. // Set són els homes que defensen Tebes. // Set són els homes que
assetgen Tebes. // A l'altra banda de l'espill / la calç es gangrena. // M'ofrenes les set parts de l'espasa,
/ talment bisturí espurnejant /sota la claror lunar.*

Poc abans de morir, Andreu Cloquell havia publicat uns poemes a la revista *Reduccions*. Un dels
quals, el primer, titulat «En la mort de Gabriel Ferrater», potser començaria a retre gran part del
seu sentit a partir d'aquell juliol del 1979. No gens atzarosament, Gabriel Ferrater s'havia suïcidat,
amb una sobredosi d'alcohol i barbitúrics el 1972, just en complir cinquanta anys, tal com sovint
havia anunciat sense que segurament hom en fes gaire cas.

El poema de Cloquell deia així:

Angelus. / Les taules no son de marbre, / El vi no es blanc.

El primer vers, «Angelus», sense perdre la referència literal a la pregària sobre el misteri de
l'encarnació (o desencarnació, atenent al sentit posterior i antitètic del poema), podria tractar-se
d'una interpel·lació a l'amic Àngel Terrón —el poema com a un missatge en una botella, que deia
Celan, un altre poeta suïcida i que havia influenciat ostensiblement l'escriptura de Cloquell. Per
la seva banda, els dos versos restants eren, efectivament, una antítesi dels versos principals del
poema «El mutilat», de Gabriel Ferrater:

*Vindran mesos amb erra: / serà lluny de les taules / de marbre, on us servien / les ostres i el vi blanc
/ [...] // I sobretot, hi pots / comptar, ni tu ni jo / sabrem mai més on para. // S'anirà confinant /
per fons remots de terres. // Caminarà per boscos / foscos. No el sobtarà / l'atzagaia de llum / de la
nostra memòria // [...] // Per ara, no ho diguem: / no traspalem la gent / mostrant-los la ferida /
sagnant i purulenta. // Donem-li temps i oblit. // Callem, fins que ningú, / ni jo mateix, no el pugui
/ confondre encara amb mi.*

Andreu Vidal s'afegirà a aquest diàleg, a aquesta dialèctica (tesi/antitesi), en el darrer poema de la primera part del llibre *Necròpsia*, tot tractant d'obrar una síntesi on el caràcter cíclic del temps —la memòria feta cosmogonia—, del qual tan esfereïdorament es fan eco Miró i Arévalo, dissol la concepció més concreta, fugissera i lineal —l'ontologia de l'oblit— de Ferrater:

Damunt el marbre gèlid / de les taules, inhàbil recomençava el temps.

Sens dubte, Andreu Vidal, conscient que el poema de Ferrater era l'hipertext i la clau d'«En la mort de Gabriel Ferrater», pensà que, de ben segur, també era l'hipertext i la clau de quelcom més, i és per això, segurament, que quelcom del to, de la dicció, del tema i àdhuc algunes de les imatges de «El mutilat» planen sobre alguns dels poemes dels *Llibre de les virtuts* i, molt especialment, de *Necròpsia*:

I vindràs amb mi pels tortuosos / viaratges heretges —entre arbusts i grues / salvatges, on creix l'ignot / tresor dels descampats, / simulant rere extrems / cosmètics ulls de morta, / cos incorrupte sota abrics bestials.

Temps després, al seu llibre pòstum —Vidal morí el 1998, amb tot just 39 anys—, Andreu Vidal farà visible de bell nou el palimpsest d'aquella memòria, «les vergonyes» que nodreixen el poeta, potser des d'aquella perspectiva cíclica del temps, del temps que sempre recomença, com la mar del «Cementiri mari» de Valery, i des de la qual potser també ha pres la consciència que els vius que interpel·la al títol, «Ad Vivum», no només són aquells que habiten el temps present:

La papallona / caiguda en el fornall, / Invisibles, / els seus / Colors dins l'espasa, / Ignots, / els ulls que la saberen, / per dos rous beneïda, / de dues sangs tacada.

I així reapareix una imatge que ja havia pul·lulat per *Necròpsia*, en un poema, que en una reescriptura posterior, molt significativament, rebria un nou títol: «Ànima»:

S'envola l'ocell / i cau la fulla. // Un nigul / enfosqueix la vall. // »I tu ja no hi ets. Ara / el teu cos és l'arena / que s'escola poc a poc, / l'arena que s'escota / dins el puny cristal·lí / del meu temps, serena / que màmara lentament, espessa / boira irreal que em furta / la forma i l'ombra. // ¿Quin estrany ésser / dins nostre esguard dissecat / sura talment les papallones?

Les papallones, la papallona, aquell estrany ésser que sura dins l'esguard dissecat, que és el nostre esguard, però que també, o sobretot, és el de les criatures del bosc, o ambdós alhora; i que, a més, és el símbol alquímic, «la dissecada papallona morta», que Àngel Terrón havia utilitzat al poema «Tot llegint Jung» del seu llibre *Ternari...* De bell nou, un diàleg a tres, més enllà dels paràmetres del temps, de l'espai, de la vida i la mort, just al llindar de l'altra banda.

La papallona, fosa finalment en el fil de l'espasa, en l'ofrena, en el testimoni: tal vegada, l'anunci de l'acompliment de l'empatia. Andreu Vidal defuig l'elegia, el plany, i potser des de l'odi, o des de la ràbia (una ràbia punk que no li era gens aliena) o rere la màscara d'Agrippa, «aquell / Que res no respecta»,⁴ assumeix definitivament «el vast ordre de les coses, l'exacte i precís devenir»,⁵

4. Andreu Vidal, «2.», *Ad Vivum*.

5. Andreu Vidal, «Necròpsia», *Llibre de les Virtuts*.

com a allò «que hi ha, / Ara i aquí, ni més / Envant ni més / Enrere...»,⁶ com allò que no dona ni lleva cap sentit definit, perquè al cap i a la fi és allò que possibilita i omple de necessitat de sentit l'espai entre no-res i no-res: inhàbil, sí, humà, massa humà, que diria Nietzsche; nihilista, en el bon sentit de la paraula: el dolor, el buit, no com a límit, ans com a possibilitat plenipotenciària de resignificació d'allò prèviament esbucacat.

*Pleniluni: / La mar brilla / perquè milers de diminuts / organismes morts / suren en la seva superficie.*⁷

Ferrater, Cloquell, Vidal, Terrón, Celan... Miró, Arévalo: joc de miralls, màscares i llandars, d'empaties i diàlegs trencats, diferits, suggerits, però sempre oberts, més enllà del temps i l'espai: «els rius, al nord del futur»,⁸ el missatge en una botella, la poesia, el poema (textual, gràfic, visual, narratiu, sonor) com a possibilitat de trànsit, de llandar entre dos mons que tanmateix són un de sol per virtut d'una ontologia, d'una realitat que és, fonamentalment, poètica: *poiesis*, creació, fecunditat.

Aquest poema gràfic és l'experiència d'una experiència; d'una experiència que alhora és experiència de l'experiència liminar: un posar-se més enllà, en el lloc de, una metàfora. No cal, per tant, cercar-hi una història, la fidelitat a uns fets, ni la crònica mòrbida i groguenca d'un dels episodis més dramàtics de la història local. La invitació de Miró i Arévalo és d'una altra mena, és un convit a submergir-se en ella, com qui es submergeix en l'«aigua dibuixada»⁹ d'un malson, i a experimentar una doble empatia: amb les criatures del bosc, amb la tragèdia íntima i personal, amb el misteri de la més inescrutable i irrevocable de les decisions; però sobretot, amb la mirada, la paraula i la sensibilitat del poeta que, transmutat en Antígona, en Orfeu, en les criatures del bosc, desolat, deshabitat i, per això mateix, del tot disposat a jugar-se l'ésser, excava la terra i l'abona amb la saó de l'ofrena, del testimoni, perquè dels ulls dels cadàvers hi brostin les papallones de la fecunditat: l'estrany ésser...

Pere Perelló i Nomdedéu

6. Andreu Vidal, «2.», *Ad Vivum*.

7. Andreu Vidal, «4.», *Necròpsia*.

8. Paul Celan, «En els rius, al nord del futur», *Canvi dialè*.

9. Andreu Vidal, «8. I.», *Necròpsia*.

